

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ІМЕНІ Б. Д. ГАВРИЛИШИНА**

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Директор ННІМВ імені
Б. Д. Гаврилишина
Ірина ІВАЦУК
«___» _____ 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
В. о. проректора з науково-
педагогічної роботи
Віктор ОСТРОВЕРХОВ
«___» _____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
з дисципліни «Політична культура та ідеологія»
ступінь вищої освіти – бакалавр
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальність 052 «Політологія»
освітньо-професійна програма – «Міжнародні та регіональні політичні
комунікації»

Кафедра філософії та політології

Форма навчання	Кур	Семест	Лекції (год.)	Семін. (год.)	ІРС (год.)	Тренінг КПЗ	Самост. роб.(год.)	Разом (год.)	Екз.
Денна	2	4	28	28	3	8	53	120	4

Тернопіль – ЗУНУ, 2023

31.08.2023
[Signature]

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність 052 «Політологія», затвердженої Вченою радою ТНЕУ (протокол №9 від 15.06.22 р.)

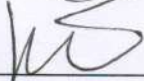
Робочу програму склав д-р політ. наук, професор Олег Рудакевич.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії та політології, протокол № 1 від 28.08.2023 р.

Завідуюча кафедрою Тетяна ЧОЛАЧ

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності 052 «Політологія», протокол № 1 від 29.08.2023 р.

Керівник групи забезпечення спеціальності Олег РУДАКЕВИЧ

Гаран ОП Володимир ТОМАХІВ

**СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Політична культура та ідеологія»**

1.Опис дисципліни «Політична культура та ідеологія»

Дисципліна «Політична культура та ідеологія»	Галузь знань, напрям підготовки/спеціальність, ОКР	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 4	Галузь знань – 05 «Соціальні та поведінков науки»	Дисципліна циклу нормативних
Кількість залікових модулів – 4	Спеціальність – 052 «Політологія»	Рік підготовки: <i>Денна – 2</i> Семестр: <i>Денна – 4</i>
Кількість змістових модулів – 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень – бакалавр	Лекції: <i>Денна – 28</i> Практичні заняття: <i>Денна – 28</i>
Загальна кількість годин –120		Самостійна робота: <i>Денна – 53</i> <i>Тренінги – 8</i> Індивідуальна робота : <i>Денна – 3</i>
Тижневих годин – 8 з них аудиторних –4		Вид підсумкового контролю – екзамен

2. Мета і завдання дисципліни «Політична культура та ідеологія»

2.1. Мета вивчення дисципліни.

Метою дисципліни «Політична культура та ідеологія» є формування у студентів знання про сутність та зміст політичної культури та ідеології, закономірності їх функціонування та роль в політичному житті сучасного суспільства, враховуючи культурно-ідеологічне протистояння України та росії в умовах російсько-української війни; ознайомлення з концептуальними підходами до осмислення цих складних суспільних явищ і процесів, їх евристичний потенціал; аналіз генези та особливостей політичної культури українців, інших націй світу, трансформаційних процесів у цій сфері в умовах постіндустріального суспільства та глобалізації; вироблення навиків критичного аналізу структури і тенденцій змін в ідеологічному забезпеченні політичного процесу та ефективного функціонування політико-культурної сфери суспільного життя; набуття знань і навиків щодо цілеспрямованого впливу на процеси політичної соціалізації населення країни та молодих генерацій народу, в тому числі студентів.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

1. Сформувати в майбутніх політологів цілісну систему знань, умінь та навичок щодо генези, функціонування та динаміки політичної культури та ідеології.

2. Озброїти науковою методологією аналізу політичної культури різних суспільних груп, у т. ч. проведення соціологічних досліджень та узагальнення їх результатів.

3. Навчити розв'язувати складні фахові завдання з використанням засад політичної культурології, опираючись на принципи політичного та ідеологічного плюралізму, верховенства права та народовладдя.

4. Виробити навички розробки пріоритетних завдання в сфері політичної соціалізації різних категорій населення та мобілізації державних органів й інститутів громадянського суспільства для їх ефективної реалізації.

5. Сформувати готовність до організації боротьби з поширенням ворожих українському народу ідеологем та міфів, внутрішньо та зовнішньо спрямованих політичних орієнтацій.

2.3. Найменування компетентностей, формування котрих забезпечує в

- Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.
- Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.
- Здатність виявляти, аналізувати, досліджувати взаємозв'язок політико-правових та соціокультурних процесів.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни.

Успішному освоєнню навчальної дисципліни «Політична культура та ідеологія» сприяє вивчення таких навчальних предметів циклу загальної підготовки як «Філософія», «Історія та культура України», «Правознавство», «Інформаційно-комунікаційні технології», «Психологія професійної діяльності», а також таких дисциплін циклу професійної підготовки як «Світова політична історія», «Історія українських та зарубіжних політичних учень», «Загальна теорія політики», «Теорія політичної влади» «Зовнішня політика України та зарубіжних країн», «Політична соціологія», «Комунікативний дискурс».

2.5. Результати навчання.

- Мати навички професійної комунікації.
- Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.
- Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.
- Конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу.
- Спроможність проводити дослідження та аналіз політичних явищ і процесів на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях з урахуванням взаємозалежності політичних, економічних, правових та соціокультурних чинників.

3. Програма курсу «Політична культура та ідеологія»

Змістовий модуль 1. Поняття, структура, функції та типологія політичної культури. Особливості української політичної культури.

Тема 1. Взаємозв'язок та взаємовплив політики і культури в історії людства, його відображення у світовій та вітчизняній політичній думці.

Поняття «політика» і «культура»: зміст категорій та трансформація уявлень про відповідні явища в історії людства. Варіанти співвідношення політики і культури: паралельне існування; одне з явищ (понять) ширше за змістом; формуюча дія; детермінація одного явища іншим; взаємовплив і взаємодія. Філософи античної доби про вплив культури на політику. Н. Макіавеллі, Ш. Монтеск'є, Й. Г. Гердер, Й. Фіхте про взаємозв'язок політики і культури. М. Костомаров, В. Антонович, М. Драгоманов, І. Франко та інші українські мислителі 19 – початку 20 ст. про єдність духовної культури, національного характеру та політичного життя українського народу. Роль соціології і соціальної психології, які утвердилися у 19 ст. як нові галузі знань у виробленні наукових поглядів на взаємозв'язок та взаємодію політики і культури.

Тема 2. Концепція політичної культури Г. Алмонда та її розвиток.

Потреба в науковому поясненні причин другої світової війни та проблем з впровадженням засад демократії в повоєнний час як причина пошуку нової концепції особливостей політичного життя націй. Ідея політичної культури Г. Алмонда як структури політичних орієнтацій громадян держави. Дослідження політичної культури п'яти держав у монографії Г. Алмонда та С. Верби «Громадянська культура» (1953 р.). Структура політичних орієнтацій за їх характером (когнітивні, афективні та оцінні) та об'єктом відображення. Типологія політичної культури, її поділ на активістську, підданську та парохіальну та ідея т. зв. «громадянської культури». Намагання Г. Алмонда та С. Верби вдосконалити теоретичні засади своєї концепції. Позитивні сторони та проблеми суб'єктивістського підходу до аналізу політичної культури. Розвиток нормативної концепції політичної культури американськими та європейськими вченими шляхом розширення переліку її структурних компонентів (ідеї У. Розенбаума, Р. Такера, Д. Елазара, Л. Пайя, Д. Пола та ін.).

Тема 3. Політична культура як система. Процесуальна характеристика політичної культури. Поняття політичної соціалізації.

Структура політичної культури: культура політичної свідомості, політичної поведінки та культура політичного функціонування. Політична культура як процес: формування елементів політичної культури, їх цілісної системи, трансляція політико-культурних цінностей, вироблення навичок їх творчого застосування, функціонування політичної культури, відтворення та вдосконалення елементів та структурних блоків політичної культури, перебудова системи політичних цінностей та орієнтацій в процесі революційних зрушень у житті народів та людства. Поняття політичної соціалізації, її суб'єкти, об'єкти, фази та завдання. Вікові етапи політичної соціалізації.

Тема 4. Світоглядні компоненти політичної культури.

Когнітивна складова політичної культури та форми її існування: політична ментальність, соціально-політична онтологія, цінності, ідеали, міфи і стереотипи. Поняття національного менталітету та політичної ментальності. Соціально-політична онтологія як засадничий соціетальний компонент політичної культури. Політичні цінності, їх структура (базові, похідні та політизовані) як важливі складові політичної культури. Структура та зміст базових політичних цінностей. Поняття ціннісного трикутника політичної культури. Сутність та структура політичних орієнтацій. Політичні ідеали, відображення ними бажаної моделі суспільного буття та їх мобілізаційна роль. Політичні міфи як специфічні елементи політичної культури: їх сутнісні риси, функції та різновиди. Сутнісні риси та підсвідомий характер дії політичних міфів. Політичні стереотипи як спрощені, емоційно забарвлені стійкі образи суспільно-політичних явищ. Політичні міфи і стереотипи позитивного і негативного змісту, їх функціональне призначення. Політична ідеологія – комплексний світоглядний компонент політичної культури.

Тема 5. Практично-поведінкові та інституційні компоненти політичної культури.

Політична поведінка як категорія політології. Реальний та прихований світ поведінкової мотивації. Індивідуально-поведінкові типи; конформізм та нонконформізм. Політичні принципи і норми як моделі політичної поведінки. Причини девіантної поведінки політичних акторів. Зв'язок політичних норм з політичними цінностями. Проблема поєднання політичної поведінки з моральними нормам. Як забезпечити в політиці «гру за правилами, а не гру правилами»? Поняття політичних поведінкових стереотипів. Поведінкові стереотипи громадян України, які проявляються під час масових політичних заходів. Політичні традиції як важливі знакові історичні події, що моделюють поведінку нових поколінь. Базові політичні традиції європейських народів. Проблема подолання віджилих політичних традицій та укорінення нових.

Політичні інститути як комплекси елементів культури – цінностей, норм, традицій, символів, поведінкових стереотипів тощо. Культурний статус методів і форм функціонування політичних інститутів. Традиційні політичні інститути як вищий рівень політичної культури. Традиційні формальні та неформальні політичні інститути. Напрямок використання неінституціонального підходу до дослідження політичної культури та формування за результатами дослідження інституційних матриць, які виявляють особливості політичної культури суспільних груп та народів.

Тема 6. Політична культура особи. Політичні субкультури.

Структура особи та етапи формування громадянина. Поняття правової та політичної суб'єктності особи. Особливості структури політичної культури особи та критерії її сформованості. Конституційні права та свободи громадянина. Обов'язки громадянина України. Ставлення особи до політики: активісти, компетентні спостерігачі, компетентні критики, пасивні громадяни, аполітичні і відчужені особи. Прояви політичної пасивності та аполітичності особи. Типологія політичної поведінки особи: ідентифікація, індивідуалізація, інвестиція, маргіналізація девіація.

Поняття конформізму та конформізму. Зовнішня і внутрішня конформність. Індивідуалізм, негативізм та колективізм у поведінці особи і громадянина.

Політична культура суспільства як системне утворення. Поняття субкультури. Соціальні, ментальні, етнічні, ідеологічні та інші чинники диференціації культури народу. Підходи до визначення типів політичних субкультур Г. Алмонда та інших західних політологів.

Фрагментарний характер політичної культури сучасних суспільств. Політична культура східних, центральних та західних областей України. Політичні субкультури класів та демографічних груп. Особливості політичної субкультури середнього класу. Політична культура правлячої еліти України на фоні народної культури. Особливості молодіжної та студентської політичної субкультури. Поняття офіційної політичної культури.

Тема 7. Концептуальні засади національної політичної культури.

Поняття національної політичної культури. Роль національної ментальності, національної ідентичності та національних потреб у формуванні національних політичних культур. Соціетальні елементи національної політичної культури. Національна ідея як системотворче ядро національної політичної культури. Відображення національної ідеї у ціннісних орієнтаціях, ідеалах та інших складових політичної культури нації. Модель національної політичної культури як цілісної системи. Імперативи та інфраструктура національної політичної культури. Функції національної політичної культури. Особливості соціетальних елементів національної політичної культури пізнавального, поведінкового та інституційного рівнів. Соціетальна матриця національної політичної культури. Основні підходи до типології національної політичної культури. Особливості формування політичної культури модерної української нації та її типологічні ознаки.

Тема 8. Політична культура української нації: історія і сучасність.

Неперервність історичного розвитку українського народу, його культури. Формування політичної культури українства в умовах суверенного існування та втрати незалежності. Політична культура княжої доби. Політична культура першого українського відродження та гетьманської держави. Політична культура другого українського національного відродження. В. Липинський про сутність політичної культури та її націєтворчу роль. Головні риси радянської політичної культури, її ідеологічне прикриття. Функціонування інерційної політичної культури суверенних епох української історії в радянську та пострадянську добу. Критично й формально сприйнята радянська політична культура та її трансформація. Головні риси сучасної політичної культури в Україні. Трансформаційні процеси в політико-культурній сфері посткомуністичної України: руйнація, трансформація, відродження, формування, запозичення, інтеграційно-диференційні процеси та системотворення. Українізація, суверенізація, демократизація – головні напрями формування новітньої політичної культури українського народу.

Тема 9. Типологія політичної культури.

Проблема типології політичної культури. Основні підходи до визначення типів політичної культури, їх характеристика. Цивілізаційний підхід до типології політичних орієнтацій. Базові типи

політичної культури, визначені за методикою Г. Алмонда та В. Верби. Політичний режим як основа виокремлення ліберально-демократичного, авторитарного й тоталітарного типів політичної культури. Ознаки реформістського, революційного, радикального та консервативного типів політичної культури. Ринкова та бюрократична політична культура. Особливості парохіальної політичної культури, її поширення у світі та в середовищі народу. Активістська політична культура: особливі риси в умовах різних політичних режимів. Підданська політична культура як орієнтація громадян в першу чергу на виходи політичної системи. Характеристика політичної культури населення України з точки тріадної типології класиків політичної культурології. Інші типологічні ознаки політичної культури українського суспільства

Змістовий модуль 2. Політична ідеологія як складова політичної свідомості та політичної культури.

Тема 10. Політична ідеологія: сутність та роль в політичній свідомості та культурі.

Політична ідеологія як компонент політичної свідомості та політичної культури, її відмінність від буденної політичної свідомості. Співвідношення ідеології та науки. Взаємозв'язок ідеології і політики. Потреба української політичної системи в розробці ефективної ідеології національного відродження, радикальних реформ, розбудови суверенної держави тощо. Закони функціонування ідеології за П. Флором. Політико-ідеологічна доктрина та її інституціоналізація. Основні політико-ідеологічні доктрини сучасності: консерватизм і неоконсерватизм, лібералізм і неолібералізм, соціал-демократія, комунізм, анархізм, фашизм і неофашизм. Поняття політичного руху і політичної течії. Місце і роль політичної ідеології в політичній культурі особи і народу.

Тема 11. Ліберальна та неоліберальна ідеології.

Історичні передумови формування ліберальної ідеології. Дж. Локк, А. Сміт та інші фундатори лібералізму. Цінності та основні риси лібералізму. Створення перших ліберальних партій у світі та Україні. Ліберальний інтернаціонал та його діяльність. Історичні форми лібералізму: класичний лібералізм, неолібералізм, соціальний лібералізм. Базові ідеї неолібералізму та соціального лібералізму. Поширення ліберальних ідей у світі та Україні

Тема 12. Консерватизм та неоконсерватизм.

Історичні умови формування ідеології консерватизму. Е. Берк про систему цінностей консерватизму («Роздуми про французьку революцію» (1793 р.). Основні форми ідеології консерватизму: апологія традиційних порядків, ностальгія за втраченим соціальним статусом. Перші консервативні партії у світі та Україні, їх соціальна база. Неоконсерватизм як синтез ідей традиційного консерватизму, лібералізму і технократизму. Основні ідеї неоконсерватизму. Типи неоконсерватизму: традиціоналізм, лібертаризм, християнська демократія, націонал-консерватизм, політико-екологічний консерватизм. Поширення неоконсервативних ідей у світі та Україні; підтримка відповідних партій під час виборів. Правоцентристські партії в Європейському парламенті.

Література: 1, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 13.

Тема 13. Комуністична ідеологія, її сучасні різновиди

Історичні умови формування та популяризації серед робітничого класу та інтелігенції. К. Маркс як фундатор комуністичної ідеології та руху. Базові цінності комунізму. Ідейні джерела комунізму: класична німецька філософія, англійська політична економія та французький утопічний соціалізм. Різновиди комуністичних доктрин: ортодоксальний комунізм, ленінізм, сталінізм, троцькізм, маоїзм, неомарксизм. Соціалістична революція, перехідний період, соціалізм і власне комунізм як фази побудови комунізму. Комуністичний рух у 19-20 ст.: причини росту популярності та занепаду. Трансформація комуністичної ідеології у бік цінностей соціл-демократії.

Тема 14. Соціал-демократична ідеологія, її поширення у світі. Політико-ідеологічні орієнтації населення України.

Історичні умови формування соціал-демократичної ідеології, її фундатори та соціальна база. Роль Е. Бернштейна у розмежуванні реалістичної та утопічної традиції в соціалізмі, спростуванні ним вчення К. Маркса про класову боротьбу і диктатуру пролетаріату та обґрунтуванні ідеї поступової трансформації капіталізму у соціалізм. Ідейні джерела (філософія І. Канта, марксизм, лібералізм, австромарксизм, християнство, соціальна філософія франкфуртської школи) та базові цінності доктрини. Політична демократія, економічна демократія, соціальна демократія та міжнародна демократія як основні складові соціалістичного суспільного ладу. Основні соціал-демократичні концепції: австромарксизм, африканський соціалізм, кооперативний соціалізм, неосоціалізм, самоуправлінський соціалізм, етичний соціалізм. Соціалістичний інтернаціонал (1951 р.), цілі та програмні документи. Міжнародні організації, що входять в Соцінтерн. Соціалісти в Європейському парламенті.

4. Структура залікового кредиту дисципліни «Політична культура та ідеологія» А. Денна форма навчання

		Кількість годин					Контрольні заходи
		Лекції	Прак. занят.	Самост. робота	Тренін. КПЗ	Індив. робота	
	Змістовий модуль 1. Поняття, структура, функції та типологія політичної культури. Особливості політичної культури української нації						
Тема 1. Взаємовплив та взємозв'язок політики і культури в історії людства	2	2	4	4	1	Поточ. контроль	
Тема 2. Концепція політичної культури Г. Алмонда та її розвиток	2	2	4				
Тема 3. Політична культура як система. Процесуальна характеристика політичної культури. Поняття політичної соціалізації	2	2	4				
Тема 4. Світоглядні компоненти політичної культури	2	2	4				
Тема 5. Практично-поведінкові та	2	2	4				

інституційні компоненти політичної культури						
Тема 6. Політична культура особи. Політичні субкультури	2	2	3			
Тема 7. Концептуальні засади дослідження національної політичної культури	2	2	4			
Тема 8. Політична культура української нації: історія і сучасність	2	2	4		1	
Тема 9. Типологія політичної культури	2	2	3			
	Змістовий модуль 2. Політична ідеологія як складова політичної свідомості та політичної культури					
Тема 10. Політична ідеологія: сутність та роль в політичній свідомості та політичній культурі	2	2	4	4		Поточний контроль
Тема 11. Лібералізм та неолібералізм	2	2	4			
Тема 12. Консерватизм та неоконсерватизм	2	2	4			
Тема 13. Комуністична ідеологія та її сучасні різновиди	2	2	4			
Тема 14. Соціал-демократична ідеологія, її поширення у світі. Політико-ідеологічні орієнтації населення України	2	2	4		1	
Разом	28	28	53	8	3	

4. Семінарські заняття

Тема 1. Взаємозв'язок та взаємовплив політики і культури в історії людства, його відображення в світовій та вітчизняній політичній думці

Мета: Розкрити взаємозв'язок і взаємодію політичної та культурної сфер в життєдіяльності народів і держав впродовж зародження та розвитку людської цивілізації. Розглянути це питання стосовно кожної із головних періодів історичного розвитку, починаючи з античної доби. Окремо проаналізувати осмислення цього взаємозв'язку українською інтелектуальною елітою.

Питання для обговорення.

1. Еволюція змісту категорій «політика» і «культура» та їх співвідношення.
2. Філософи античної доби та епохи Відродження про вплив культури на політичні стани і процеси.
3. Мислителі 17-19 століть про взаємозв'язок політики і культури.

4. Вклад вітчизняних суспільствознавців 19 – початку 20 ст. в розкритті діалектики політики та культури.

Література: 1, 4, 13, 20, 23, 24, 32, 33, 35, 36, 37, 38.

Тема 2. Концепція політичної культури Г. Алмонда та її розвиток.

Мета: Охарактеризувати історичні обставини обґрунтування концепції політичної культури Г. . Проаналізувати основні ідеї монографії Г.Алмонда та С.Верби «Громадянська культура»: питання про зміст базової категорії, структуру політичних орієнтацій, об'єкти їх відображення та засади типології політичної культури. Прослідкувати основні напрями удосконалення концепції політичної культури її фундаторами.

Питання для обговорення

1. Об'єктивна потреба у розробці наукової теорії впливу культури на політичне життя народів. Базові ідеї Г. Алмонда про цей процес.

2. Політична культура як структура політичних орієнтацій громадян.

3. Творчий розвиток базової концепції політичної культури її фундаторами та науковцями світу.

Література: 1, 4, 23, 35, 37, 38.

Тема 3. Політична культура як система. Процесуальна характеристика політичної культури. Поняття політичної соціалізації.

Мета: Розкрити підходи до визначення структури політичної культури. Проаналізувати політичну культуру як процес її зародження, розвиток, поширення в політичній сфері, виконання нею певних функцій та вдосконалення. Окремо зупинитися на аналізі теоретичних основ політичної соціалізації членів суспільства, особливо молодого покоління нації.

Питання для обговорення.

1. Структурні блоки політичної культури як системи: критерії виділення.

2. Процесуальна характеристика політичної культури.

3. Політична соціалізація: сутність, суб'єкти, об'єкти та основні моделі.

Література: 1, 4, 24, 37, 38.

Тема 4. Світоглядні компоненти політичної культури.

Мета: Розглянути політико-культурні форми світоглядного та когнітивного характеру, їх місце і роль в структурі інструментарію політичної культури. Основну увагу приділити всебічному аналізу політичних цінностей та ціннісних орієнтацій, ролі ментальних настанов у детермінації політичних відносин, суспільним ідеалам, політичним міфам, стереотипам мислення, а також політичній онтології як відображенні у категоріях і поняттях змісту та призначення політичних явищ і процесів.

Питання для обговорення.

1. Поняття світоглядних (когнітивних) компонентів політичної культури. Їх різновиди та роль у системі політичної культури.
2. Політичні цінності та ідеали як детермінанти політичних явищ і процесів. Ціннісний трикутник політичної культури.
3. Настанови політичної ментальності нації як важливий чинник політичного життя.
4. Роль політичних міфів та стереотипів мислення у функціонуванні політичної культури.

Література: 24, 25, 26, 28, 32, 37, 38.

Тема 5. Практично-поведінкові та інституційні компоненти політичної культури.

Мета: Розглянути зміст і структуру політичної поведінки як політологічної категорії та її роль у розкритті змісту політичної культури. Проаналізувати чинники, які детермінують політичну поведінку громадян, зокрема дію політичних і моральних принципів і норм. Розкрити зміст конформізму та нонконформізму в поведінці населення держави. Охарактеризувати поведінкові моделі та стереотипи як важливі елементи політичної культури. Розкрити роль політичних традицій і звичаїв у політичному житті країни.

Охарактеризувати традиційні політичні інститути як вищий рівень сформованості політичної культури. З'ясувати специфіку дії формальних і неформальних політичних інститутів у політичній культурі.

Питання для обговорення.

1. Зміст категорії політична поведінка та її роль у розкритті змісту політичної культури.
2. Політичні принципи і норми як моделі політичної поведінки. Причини девіантної поведінки політичних акторів.
3. Поняття політичних поведінкових стереотипів, їх різновиди.
4. Політичні традиції як регулятори політичного життя.
5. Інституційні компоненти політичної культури та їх роль.

Література: 9, 12, 24, 25, 26, 37, 38.

Тема 6. Політична культура особи. Політичні субкультури.

Мета: Розкрити зміст та особливості політичної суб'єктності особи, її політичні права та обов'язки. Охарактеризувати різновиди ставлення особи до політики. З'ясувати причини політичної пасивності та аполітичності особи. Дослідити структуру політичної культури особи, роль і ній політичних цінностей та переконань та охарактеризувати основні моделі політичної поведінки особи. Дати характеристику основних етапів політичної соціалізації людини і громадянина.

Дослідити основні чинники фрагментарного характеру політичної культури українського суспільства. Охарактеризувати особливості політичної культури східних, центральних та західних областей України. З'ясувати специфіку політичних цінностей та орієнтацій середнього та інших класів суспільства, а також основних його демографічних груп.

Питання для обговорення.

1. Ставлення особи до політики: мотиви та основні типи.
  2. Структура політичної культури особи. Політична поведінка як вияв політичних цінностей та переконань громадянина.
  3. Поняття політичної субкультури та домінуючої політичної культури в суспільстві.
  4. Фрагментарний характер політичної культури України. Особливості політичної культури середнього та інших класів суспільства. Молодіжна політична культура.
  5. Особливості політичної соціалізації різних категорій населення.
- Література: 1, 4, 5, 24, 31, 37, 38.

Тема 7. Концептуальні засади аналізу національної політичної культури.

Мета: Розкрити зміст та особливості політичної культури нації, основні чинники її формування та особливого змісту. Проаналізувати поняття соціетальні компоненти політичної культури та форми існування цієї культури. Роль національної ідеї та національних потреб у формуванні арсеналу політико-культурних форм національної політичної культури. Дослідити інфраструктурні компоненти національної політичної культури та її імперативи. Визначити критерії типології національної політичної культури та типологічні ознаки вітчизняної політичної культури.

Питання для обговорення.

1. Зміст та особливості політичної культури нації, основні чинники її формування.
2. Соціетальний підхід до аналізу національної політичної культури. Основні соціетальні форми національної політичної культури.
3. Системотворча роль національної ідеї у формуванні функціональних елементів національної політичної культури.
4. Підходи до типології національних політичних культур. Особливості української політичної культури.
5. Явище фашизації національної політичної культури: причини та наслідки. Досвід путінської росії.

Література: 2, 4, 24, 26, 28, 29, 37.

Тема 8. Політична культура української нації: історія і сучасність.

Мета: Беручи до уваги неперервний характер історичного розвитку українського народу та його культури, розглянути його власну політичну культуру та елементи політичної культури, які формувалися в умовах несuverенного існування. Проаналізувати політичну культуру українського народу княжої доби, гетьманської держави та другого національного відродження 19-початку 20 ст. Виявити особливі риси політичної культури українців радянської доби та політико-культурні процеси, що розвиваються в умовах суверенності.

Питання для обговорення.

1. Неперервність історичного розвитку українського народу та його культури.
2. Політична культура княжої доби.
3. Політико-культурні цінності та орієнтації періоду козаччини та гетьманської держави.

4. Політична культура Західної та Східної України періоду другого національного відродження (друга половина 19 – початок 20 ст.)
  5. Функціонування інерційної політичної культури суверенних епох української історії в радянську та пострадянську добу.
  6. Трансформаційні процеси в політико-культурній сфері посткомуністичної України.
  7. Помаранчева революція та Революція гідності як вияв активістської політичної культури сучасного українства.
- Література: 2, 3, 16, 20, 21, 24, 25, 29, 31, 34, 36.

Тема 9. Критерії типології політичної культури. Основні різновиди політичної культури, виділені Г. Алмондом.

Мета: Розкрити зміст основних підходів та критеріїв типології політичної культури. Дати характеристику базовим типам політичної культури, визначених за методикою Г. Алмонда: активістської, підданської та парохіальної.

Питання для обговорення.

1. Зміст основних підходів та критеріїв типології політичної культури.
2. Методологія типології політичної культури Г.Алмонда.
3. Особливості т. зв. парохіальної політичної культури.
4. Підданська політична культура, її прояви в сучасному світі та Україні.
5. Активістський тип політичної культури особи.
6. Змішані типи політичної культури.

Література: 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 19, 20, 22, 25, 26, 27, 32, 36, 38, 40.

Тема 10. Політична ідеологія: сутність та роль в політичній свідомості та політичній культурі

Мета: Розкрити сутність і структуру політичної свідомості, місце і роль у ній політичної ідеології. З'ясувати роль, яку виконує ідеологія у політичних процесах та розглянути феномен заідеологізованості політики та явище ідеологічного вакууму. Охарактеризувати ідеологію як складний політико-культурний феномен, який акумулює і специфічно виражає всю палітру когнітивних складових політичної культури. Розглянути процес інституціоналізації політико-ідеологічної доктрини та формування політичного руху. Познакомитися з політичними доктринами, які набули поширення у світі. Рашизм як ідеологія путінської росії.

Питання для обговорення.

1. Політична ідеологія як компонент політичної свідомості та політичної культури.
2. Співвідношення ідеології та науки. Взаємозв'язок політики та ідеології.
3. Ідеологія як складний політико-культурний феномен, що акумулює інші елементи когнітивної складової політичної культури.
4. Феномен заідеологізованості політики та явище політичного вакууму. Причини, що викликають потребу в реідеологізації політики в Україні.

5. Конституційний принцип політичного та ідеологічного плюралізму, його реалізація в Україні.
6. Процес інституціоналізації політико-ідеологічної доктрини та формування політичного руху.
7. Рашизм як ідеологія путінської росії.
Література: 4, 9, 17, 18, 21, 25, 33, 38, 40.

Тема 11. Ліберальна та неоліберальна ідеології.

Мета: Розглянути історичні передумови формування ліберальної ідеології, її фундаторів та основні цінності, співвідношення прав людини та держави(нації) в цій ідеології. З'ясувати роль ліберальних ідей у здійсненні буржуазних революцій та розбудові демократичних держав. Розглянути сучасні ліберальні партії у світі та Україні, створення ними Ліберального інтернаціоналу. Проаналізувати сутнісні риси історичних форм лібералізму та охарактеризувати специфіку ідеології неолібералізму.

Питання для обговорення.

1. Історичні передумови формування ліберальної ідеології, її фундатори.
2. Цінності та основні риси лібералізму. Співвідношення прав людини та держави (нації) в ліберальній ідеології.
3. Ліберальні партії у світі та Україні. Програмні документи Ліберального інтернаціоналу.
4. Історичні форми лібералізму. Базові ідеї неолібералізму.
5. Соціальний лібералізму, його основні ідеологеми.
6. Місце і роль ліберальних партій у Європейському парламенті.
Література: 1, 4, 24, 27, 29, 40.

Тема 12. Консерватизм та неоконсерватизм.

Мета: Розкрити історичні умови формування ідеології консерватизму та її основні цінності. Розглянути ідейні витоки консерватизму та простежити еволюцію ідеологем консерватизму з 18 до 21 ст. Розглянути програмні положення перших і найбільш впливових консервативних партій у світі та Україні. Проаналізувати причини та наслідки трансформації консерватизму у неоконсерватизм та ідентифікувати сучасні форми його функціонування. Дослідити ідеологічні засади та програмні положення українських правих та правоцентристських партій. Розглянути діяльність Європейської народної партії у Європейському парламенті.

Питання для обговорення.

1. Історичні передумови формування консервативної ідеології, її фундатори та ідейні витоки.
2. Цінності та основні риси консервативної ідеології. Співвідношення прав людини та держави (нації) в консервативних поглядах.
3. Перші консервативні партії у світі та Україні, їх соціальна база.
4. Історичні форми та сучасні типи консерватизму.

5. Базові ідеї неконсерватизму, їх популярність у країнах розвинутої демократії та в Україні.
  6. Європейська народна партія у Європарламенті.
  7. Особливості політичної культури правих та правоцентристських партій в Україні.
- Література: 1, 4, 24, 27, 29, 40.

Тема 13. Комуністична ідеологія, причини популярності та занепаду.

Мета: Розглянути історичні умови формування комуністичної ідеології, її ідейні витoki. Проаналізувати базові цінності комунізму, їх відповідність життєвим потребам та інтересам пролетаріату. Дослідити історичну трансформацію комуністичних ідей, їх популярність у сучасному світі. З'ясувати причини занепаду комуністичної ідеології та перспективи її функціонування у світі та Україні.

Питання для обговорення.

1. Історичні умови формування комуністичної ідеології, її ідейні витoki.
2. Базові ідеї вчення К. Маркса про комуністичну соціально-економічну формацію та етапи її утвердження.
3. Базові цінності комуністичної ідеології. Їх порівняння з цінностями лібералізму та консерватизму.
4. Історична трансформація комуністичних ідей, їх поширення та популярність у сучасному світі та Україні.

Література: 1, 4, 19, 24, 27, 29, 40.

Тема 14. Соціал-демократична ідеологія, її поширення у світі. Політико-ідеологічні орієнтації населення України.

Мета: Розкрити історичні умови формування соціал-демократичної ідеології та роль Е. Бернштейна в її концептуальному оформленні. Проаналізувати основні цінності соціал-демократії, їх відмінність від цінностей комунізму. Дати характеристику сучасним концепціям соціал-демократії, її інституціоналізації в окремі політичні течії. З'ясувати питання про основні напрями діяльності Соціалістичного інтернаціоналу. Охарактеризувати особливості ідеології та програмних положень соціал-демократичних партій в Україні.

Питання для обговорення.

1. Історичні умови формування соціал-демократичної ідеології, її фундатори.
2. Базові цінності соціал-демократії їх відмінність від засад комуністичної ідеології.
3. Сучасні концепції соціал-демократії, її інституціоналізація в окремі політичні течії. Діяльності Соціалістичного інтернаціоналу.
4. Особливості ідеології та програмних положень соціал-демократичних партій в Україні.
5. Динаміка політико-ідеологічних орієнтацій в Україні за роки її незалежного існування.

Література: 1, 4, 24, 27, 29, 30, 40.

6. Комплексне практичне індивідуальне завдання

Індивідуальне завдання з дисципліни «Політична культура та ідеологія» виконується самостійно кожним студентом на основі засвоєння програмного матеріалу. КПЗ охоплює усі основні теми дисципліни. Метою виконання КПЗ є оволодіння навичками застосування політичних знань у суспільному житті. КПЗ оформляється у відповідності із встановленими вимогами. Виконання КПЗ є одним із обов'язкових складових модулів залікового кредиту з «Політичної культури та ідеології».

Тематика КПЗ

1. Філософи античної доби про взаємозв'язок та взаємодію політики і культури.
2. Українські мислителі 19 ст. про взаємовплив національної ментальності та політичної культури українського народу.
3. Умови формування, соціальне призначення та основні ідеї концепції політичної культури Г. Алмонда.
4. Вчення про політичні орієнтації та їх структуру Г. Алмода.
5. Концептуальні погляди на сутність, зміст і функції політичної культури сучасних українських політологів.
6. Комунікативна концепція формування, функціонування та розвитку політичної культури.
7. Синергетичний підхід до теоретичного обґрунтування процесів формування, функціонування та розвитку політичної культури.
8. Комунікативна функція політичної культури. Засоби та умови її ефективної реалізації.
9. Політична соціалізація як політико-культурний процес. Особливості політичної соціалізації студентської молоді.
10. Місце і роль політичної ментальності у формуванні та функціонуванні політичної культури. Особливості української політичної ментальності.
11. Базові та політизовані політичні цінності й ціннісні орієнтації, їх роль в політичній культурі.
12. Політичні міфи як важливі елементи політичної культури українського народу.
10. Політичні стереотипи в політичній культурі. Стереотипна поведінка українців під час виборів.
11. Інтелектуальні та морально-вольові компоненти конформної та нонконформної політичної поведінки. Причини конформізму в середовищі сучасних українців.
12. Проблема поєднання політичної поведінки з моральними нормами в українському політикумі.
13. Політичні традиції українського народу в умовах розбудови суверенної держави.
14. Політичні символи та знаки, їх роль в політичних процесах.
15. Традиційні політичні інститути українського народу.
16. Неформальні політичні інститути та їх роль в політичних процесах перехідних суспільств.
17. Місце і роль ідеології у формуванні та функціонуванні політичних партій та життєдіяльності спільних груп.
18. Проблеми реідеологізації політичної сфери українського суспільства.
19. Політична ідеологія як комплексна форма пізнавального блоку політичної культури.
20. Особливості політичної культури сучасних українських партій.
21. Особливості політичної культури сучасних правоцентристських українських партій.
22. Особливості політичної культури сучасних праворадикальних українських партій.

23. Особливості політичної культури сучасних соціал-демократичних українських партій.
24. Особливості програмних положень та політичної культури сучасних комуністичних партій в Україні.
25. Джерела та сутнісні риси ідеології путінського рашизму.
26. Політико-ідеологічні орієнтації сучасної української молоді.
27. Сутнісні риси парохіальної, підданської та активістської політичної культури та їх прояви в середовищі українського народу.
28. Політична культура авторитарного режиму. Її прояви в сучасній Україні.
29. Особливості політичної культури населення Східної, Центральної та Західної України.
30. Політична культура середнього класу в Україні.
31. Особливості молодіжної та студентської політичної культури.
32. Основні чинники своєрідності національної політичної культури: досвід України.
33. Політична культура козацтва періоду гетьманської держави.
34. Політична культура українців Галичини та її роль у відродженні української нації у першій половині 20 ст.
35. Трансформаційні процеси в політичній культурі пострадянської України.
36. Політико-правові засади Європейського Союзу та їх вплив на формування політичної культури об'єднаної Європи.
37. Особливості політичної культури української діаспори в Канаді та США.
38. Роль політичної культури у функціонуванні міжнародних та регіональних політичних комунікацій.

6. Самостійна робота.

№ п/п	Тематика	К-сть годин
1.	Тема 1. Мислителі 17-19 століть про взаємозв'язок політики і культури.	6
2	Тема 2. Алмлнд Г. Верба С. Громадянська культура Творчий розвиток базової концепції політичної культури її фундаторами. Робота над КПЗ: Опрацювання літератури.	6
4	Тема 3. Політична соціалізація: сутність, суб'єкти, об'єкти та основні моделі. Робота над КПЗ: написання розділу 1.	6
5	Тема 4. Настанови політичної ментальності нації як важливий чинник політичного життя народу. Робота над КПЗ: написання розділу 2.	6
6	Тема 6. Політичні традиції як регулятори політичного життя Робота над КПЗ: написання розділу 3	6
7	Тема 7 Особливості політичної культури суспільних страт українського суспільства.	7
8	Тема 8. Підходи до типології національних політичних культур. Особливості української політичної культури.	7
9	Тема 9Порівняльна характеристика української та російської політичної культури.	7
10.	Роль політичної ідеології в політичному житті суспільства.	7

11	Тема 9. Історичні форми лібералізму. Місце і роль ліберальних партій у Європейському парламенті.	7
12	Тема 10. Базові ідеї неконсерватизму, їх популярність у країнах розвинутої демократії та в Україні. Європейська народна партія у Європарламенті.	7
13	Тема 11. Історична трансформація комуністичних ідей, їх поширення та популярність у сучасному світі та Україні.	7
14	Тема 12. Особливості ідеології та програмних положень соціал-демократичних партій в Україні.	6
Разом:		91

Тренінг з дисципліни

Основні форми тренінгів які використовуються у викладанні дисципліни «Політична культура та ідеологія»: інтелектуальна гра «Дебати», інноваційна гра, ділова гра.

1. Інноваційна гра на тему: «Шляхи та умови ефективної політичної соціалізації молоді на засадах цінностей демократії».

Для проведення інноваційної гри навчальна група поділяється на підгрупи по 4-5 чол., які обирають капітана та колективно обговорюють поставлене питання

Етап 1. Студенти підгруп визначають 4-5 основних проблем, які стоять на шляху ефективної політичної соціалізації молоді на засадах цінностей демократії, представляють їх аудиторії.

Етап 2. Шляхом рейтингового голосування студенти визначають 4-5 головних проблем. Для кожної групи ставиться завдання: Визначити основні заходи, які допоможуть виправити ситуацію на одному із напрямів діяльності. Команди по черзі представляють проекти, захищають їх.

Викладач виступає менеджером гри та підводить її підсумок.

2. Дебати за методикою К. Поппера на тему: «Ідеологічне протистояння України та росії в умовах російсько-української війни».

Дебати відбуваються за методикою К. Поппера: 3х3.

Перша команда відстоює тезу: «У гібридній повномасштабній війні росії проти України її важливою складовою є україноненависницька ідеологія рашизму».

Друга команда наполягає на тому, що «Ідеологія путінського рашизму, яка є новітньою формою нацизму, не маючи історичної та фактичної основи, вельми критично сприймається на лише українським, а й значною частиною населення рф».

Студенти, які не увійшли в команди виконують роль глядачів, які задають питання, а також роль судів. Саме студенти визначають команду-переможця.

Викладач виконує роль менеджера гри та підводить підсумок дебатів.

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Політична культура та ідеологія» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- командні проекти: підготовка до тренінгів та їх проведення;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;

- оцінювання результатів КППЗ;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- ректорська контрольна робота;
- екзамен.

10. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Вибори та виборчі системи» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Заліковий модуль 1 (теми 1–7)	Заліковий модуль 2 (ректорська конр. роб.)	Заліковий модуль 3 (підсумкова оцінка ща КППЗ та участь у тренінгах)	Заліковий модуль 4 (екзамен)
20%	20%	20%	40%
1. Усне опитування під час занять (макс. 10 балів за тему) 2. Письмова контрольна робота – макс. 50 балів	1. Усне опитування під час занять (макс. 10 балів за тему) 2. Письмова конр. роб. По 1-14 темах – макс. 50 балів	1. Підготовка КППЗ (макс. 40 балів) 2. Захист КППЗ (макс. 40 балів) 3. Участь у тренінгах (макс. 20 балів)	1. Пит 1. – макс 40 балів. 2. Пит 2. - макс 40 балів 3. Тестові завдання (10 тестів; макс. 2 бали за 1 тест)

Шкала оцінювання:

За шкалою ТНЕУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	Відмінно	A (відмінно)
85–89	Добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	Задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	Незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	Мультимедійний проектор: демонстрація презентації	1

Мультимедійний проектор: демонстрація презентації. Виконання творчих завдань з використанням системи МУДЛ	2
Мультимедійний проектор: демонстрація презентації. Виконання творчих завдань з використанням системи МУДЛ	3
Мультимедійний проектор: демонстрація презентації. Тестування через систему МУДЛ	4
Мультимедійний проектор: демонстрація презентації. Виконання творчих робіт з використанням системи МУДЛ	5
Мультимедійний проектор: демонстрація презентації	6
Мультимедійний проектор: демонстрація презентації. Виконання творчих робіт з використанням системи МУДЛ	7
Мультимедійний проектор: демонстрація презентації	8
Мультимедійний проектор: демонстрація презентації. Тестування через систему МУДЛ	9
Мультимедійний проектор: демонстрація презентації. Виконання творчих робіт з використанням системи МУДЛ	10
Мультимедійний проектор: демонстрація презентації	11
Мультимедійний проектор: демонстрація презентації. Виконання творчих робіт з використанням системи МУДЛ	12
Мультимедійний проектор: демонстрація презентації	13
Мультимедійний проектор: демонстрація презентації. Тестування через систему МУДЛ	14

Рекомендована література

1. Алмонд Г., Верба С. Гражданская культура. Политические установки и демократия в пяти странах. М., 2014. 500 с.
2. Антропологічний код української культури і цивілізації (у двох книгах). О. О. Рафальський (керівн. авт. кол.), Я. С. Калаура, В. П. Коцур, М. Ф. Юрій (наук. ред). Київ : ІПЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2020. Книга 1. 432 с.; Книга 2. 536 с.
3. Бзежинський З. Україна має показати своєму молодшому братові – Росії – приклад політичної культури. URL : <http://www.pravda.com.ua/news/2007/11/14/66832.htm>.
4. Бурдяк В. І., Ротар Н. Ю. Політична культура країн Європи в контексті інтегративних процесів : моногр. Чернівці : Рута, 2004. 328 с.
5. Даймонд Л. Консолідація демократії і політична культура. *Демократія* : антологія / [упоряд. О. Проценко]. К. : Смолоскип, 2005. С. 882–942.
6. Договір о Європейском Союзе (в редакции Лиссабонского договора). URL : <http://eulaw.ru/treaties/teu>.
7. Долання амбівалентності. Дихотомія української національної ідентичності.–Історичні причини та політичні наслідки / Рябчук М. та ін.: моногр. – К.: ІПЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2019. 252 с.
8. Жуленьова О. В. Сучасний стан демократичних та авторитарних установок населення України (2018–2019 роки). *Вісник НГУУ КПІ Політологія. Соціологія. Право* 3 (43) (2019): 65–73.
9. Зеленько Г. Кризи політичного розвитку в Україні: причини та зміст. *Політичні дослідження/Political Studies: Український науковий журнал*. 2021. №. 2. С. 33–61.
10. Зміна цивілізаційної парадигми розвитку України : теоретико-методологічний аналіз . Київ : ІПЕНД ім.І.Ф.Кураса НАН України, 2019. 552 с.
11. Калакура Я. С, Рафальський О. О., Юрій М. Ю. Ментальний вимір української цивілізації. Київ : Генеза, 2017. 560 с.

12. Кампо В. Фундаментальні конституційні цінності. *Світогляд*, 2021. С. 23–27.
13. Клімова Г. П. Феномен політичної культури: теоретико-методологічний дискурс *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: *Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2020. №. 2 (45). С. 56–70
14. Ключкович А. Ю. Політико-культурні аспекти посткомуністичної трансформації словацького суспільства. *Регіональні студії*. 2019. №16. С.19–23.
15. Кокорев О. В. Історіографія проблеми якості демократії держав Балтії та її відповідності вимогам членства в ЄС. *Вісник Львівського університету. Серія Філософсько-політологічні студії*. 2020. Т. 29. С. 192–199.
16. Мазука Л. Модифікація державної політики збереження національної ідентичності закордонних українців. *Політичні дослідження/Political Studies: Український науковий журнал*. 2022. №. 2 (4). С. 160-179.
17. Мироненко П. В. Ідеологія як стратегія формування державної політики. *Соціально-політичні процеси. Науково-популярне видання Громадської організації «Академія політичних наук»*. Київ, 2018. № 1 (8). С. 11–18.
18. Мінаков М. Поступ демократії в Україні (1991-2019) URL: <http://sg-sofia.com.ua/postup-demokratii-vukraini-1991-2019>. – 2019.
19. Пірен М. І. Суспільно-політична динаміка, виклики, війна: громадянсько-патріотична єдність українців на перемогу. Чернівці: Видавництво ЧНУ імені Юрія Федьковича, 2022.
20. Политическая культура: теория и национальные модели / [К. С. Гаджиев, Д. В. Гудименко, Г. В. Каменская и др.] М., 1994. 352 с.
21. Політична культура сучасного українського суспільства (політичні цінності та орієнтації головних суб'єктів історичного процесу) : моногр. / [О. М. Рудакевич, Є. І. Головаха, В. Є. Хмелько та ін.]. *Уряду України, Президенту, законодавчій, виконавчій владі. Політична культура і політичні партії України. Аналітичні розробки і пропозиції наукових та практичних працівників* / [кер. авт. кол. А. І. Комарова, О. М. Рудакевич]. Київ : НДІ «Проблеми людини», 1997. Т. 6. С. 14–135.
22. Ратушний С. М., Ратушний С. Н. Європейські цінності та питання імплементації Угоди про асоціацію України – ЄС. 2018.
23. Рудакевич О. Комунікативна модель національної політичної культури. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Політологія. Соціологія. Філософія*. 2010. Вип. 14. С. 49–53.
24. Рудакевич О. М. Політична культура національних спільнот: теорія та методологія дослідження : моногр. Тернопіль : ТНЕУ, 2013. 352 с.
25. Рудакевич О. Активний ідейно-політичний спротив імперській ідеології рашистів як важлива умова перемоги України у війні (презентація лекції, прочитаної для студентів ЗУНУ 1 лютого 2023 року). URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/47899/1/%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%86%d1%96...>
26. Рудакевич О. М. Сутнісні риси та суперечності української національної політичної культури. *Рудакевич О. М. Націологічні засади модернізації українського суспільства : моногр.* Київ : Вид-во ПОЛІТІЯ, 2020. С. 213–252.
27. Світове дослідження цінностей 2020 в Україні URL: https://smc.org.ua/wpcontent/uploads/2020/10/WVS_UA_2020_report_WEB.pdf
28. Сміт Е. Д. Національна ідентичність [з англ. пер. П. Таращук]. Київ : Основи, 1994. 223 с.
29. Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації: моногр. / Т. В. Гончарук та ін.; за ред. проф. О.М.Рудакевича. Тернопіль ВПЦ «Університетська думка», 2021. 338 с.
30. Сушко С. Європейські «зелені» тенденції: політико-культурний вимір. *ОСБИТА І НАУКА*. 2021. №. 1.

31. Текст Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL : [http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_UkraineEU_Association_Agreement_\(body\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_UkraineEU_Association_Agreement_(body).pdf).
32. Трещанин Д. «Мультикультурализм – это тупиковая стратегия». Европа пересматривает отношения с нацменьшинствами, Россия остаётся верна выбранному пути. URL : <http://svpressa.ru/society/article/38872>
33. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/text/polit/93hssc.htm>.
34. Цивілізаційний вибір України : парадигма осмислення і стратегія дії : національна доповідь / ред кол С. І. Пирожков, О.М.Майборода, Ю.Ж.Шайгородський та ін. Київ : ІПЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України. Київ : НАН України, 2016. 248 с.
35. Цимбалістий Б. Тавро бездержавности. Політична культура українців. Київ : Вид. Всесвіт. Координац. Ради та Респ. асоц. українознавців, 1994. 61 с.
36. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2006. 341 с.
37. Almond G. A. The Intellectual History of the Civic Culture Concept. *The Civic Culture revisited* / Eds. Gabriel A. Almond, Sidney Verba. Newbury Park : Sage Publications, 1980. P. 1–36.
38. Almond G. A., Verba S. The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations. Princeton University Press, 1963. 375 с.
39. Carls Paul. Modern Democracy as the Cult of the Individual: Durkheim on religious coexistence and conflict. *Critical Research on Religion*. 2019. Vol. 7 (3). P. 292-311. URL: <https://www.twirpx.com/file/3130431/>
40. Political Culture in Post-Communist Europe: Attitudes in New Democracies / Ed. Pollack et al. Aldershot : Ashgate, 2003. 264 p.